

Sommerudflugt til godset Nysø, Møn, Nyord og Fanefjord Kirke

Tekst: Tove Tielow - Foto: Niels E. Jensen.

45 forventningsfulde medlemmer og 2 veloplagte chauffører fra AM-rejser tog søndag d. 26. august kl. 8:30 af sted fra parkeringspladsen ved Høng gamle Rådhus.

Bussen var pakket med kaffe, hjemmebag, øl og vand. Vejret var fint, så alle odds var gode!

Turen var som hidtil planlagt til mindste detalje af Henning Bonde, der på vejen sydover gav en beskrivelse af programpunkterne med den lille tilføjelse, at frokosten på Lolles Gård på Nyord måtte udskydes en halv time p.g.a. broarbejde. Vi blev også sat ind i, at vi skulle deles i 2 hold på Nysø, hvor det ene hold skulle drikke kaffe m.m., mens det andet hold blev guidet rundt i stedets samling af Thorvaldsens arbejder og vice versa. Så langt, så godt!

På nedturen passerede vi Gisselfeld Gods, der tog sig meget smukt ud i solskinnet, og vi fik en kort orientering om de vanskeligheder, der havde været og stadig er omkring godsets ejerskab og drift, om Peder Oxe, der byggede det, som vi (næsten) ser nu, og om H.C. Andersen, der bl.a. skrev ”Den grimme ælling” under et besøg.

Længere sydøst-over nåede vi til godset Nysø, hvor bussen blev parkeret. Kaffeborde m.v. blev dækket op og første hold sendt helt ind på godsets gårdsplads, mens kaffedrikkerne kunne nyde udsigten over den smukke Præstø Fjord. Første hold blev modtaget af en utrolig veloplagt, vidende og humoristisk guide, Kaj Christiansen, der med det samme ”fangede” både første og andet hold med sin måde at fortælle stedets historie på, muntert og koncentreret.

Opført 1671-73 af kræmmer Laurits Nielsen, senere Præstø's borgmester, i ren barok. Ukendt arkitekt. Røde mursten med sandstensornamenter, fuldstændig symmetrisk anlagt med have mod syd, ladegård mod nord.

I løbet af begyndelsen af det 18.ende århundrede blev stedet ophøjet fra ”Stamhus” til et ”Baroni”.

Vi springer så til 1839 – 44 – den tid, hvor Thorvaldsen opholder sig på Nysø hos baron Henrik Stampe og hustru Christine, født Dalgas og opvokset i Italien.

Da Christine kunne italiensk, var hun af den senere kong Chr. VIII blevet bedt om at tage sig af den nys fra Italien hjemvendte Thorvaldsen. Han trængte til arbejdsro ovenpå al virakken i København, hvor han, som direktør for Kunstakademiet og med den samfundsplacering deraf følgende uendelige middagsinvitationer, selv skal have udtalt: ”Jeg driver nok på grund her!”

Her kommer Christine Stampe ind i billedet – henter ham på Charlottenborg og installerer ham på 1. sal i sydøstfløjen. Godsets snedker laver redskaber til ham og han får gang i sit arbejde samtidig med, at han tager del i familiens liv med børn, hunde, og hvad der ellers var af begivenheder.

Han møder også en række af den danske guldalders kendteste personligheder, som Grundtvig, Carsten Hauch, Oehlenschläger, Ingemann og naturligvis H.C. Andersen. Sidstnævnte var, som vi ved, ofte plaget af diverse ting, men Thorvaldsen forstod altid at trøste ham.

Vi kan også takke baronesse Christine for, at flere af Thorvaldsens modeller i ler ikke, som ellers vanligt, blev ødelagt ved afstøbningen! Hun fik listet detaljer ud af støbepormene og fik brændt dem i gårdens teglværk, og de kan nu, takket være hende, ses i Samlingen på Nysø.

I 1844 d. 24. marts er Thorvaldsen gæst hos familien Stampe i deres vinterlejlighed i København. Oehlenschläger og H.C. Andersen er også gæster, og efter middagen vil Thorvaldsen høre et nyt syngespil i Det kgl. Teater, og her - under ouverturen synker han død om.

Baronessen tilkaldes og ser straks, at ”alt er forbi” – ”han skal aldrig mere glæde os ved sit barnlige englesind, og aldrig mere skal jeg finde sådan en ven!”

Dette var kort familien Stampes og Thorvaldsens fælles historie, men inden vi kom ind og så selve Samlingen, fik vi også vist og forklaret, hvordan det lille atelier, der stadig ligger i haven, blev til. Det blev med kulørte lamper indviet d. 24. juli 1839 under et aftenselskab. Baronesse Christine havde tegnet, Grundtvig skrevet og sunget, og her udførte Thorvaldsen sin selvportrætbuste, der nu og stadig står i Salen i Kavalersfløjen, hvor samlingen forefindes, takket være Christines ”kamp” med Thorvaldsens Museum i København. Hun vandt...

Vores guide, Kaj Christiansen, fik givet et så levende og inspirerende indblik i familien Stampes og vor berømte billedhuggers liv, at selv om man troede, man vidste noget, så måtte man, i hvert fald jeg, indrømme, at mit syn på og min opfattelse af Thorvaldsen ikke stemte helt overens med fakta – en dejlig øjenåbner – ikke mindst takket være Kaj og tak for det!

Vi måtte videre – frokosten skulle nås på Restaurant Lollens Gård på Nyord, den lille ø, nordvest for Møn. Først over Dronning Alexandrines bro og dernæst over en smal brodæmning til Nyord. Vi var lidt forsinkede, lidt sultne, men også spændte på, hvad dette sted kunne byde på – både m.h.t. mad og til oplevelser.

Efter en kort gå-tur nåede vi til Lollens gård, hvor vi blev modtaget af Anja Hansen, stedets unge restauratør. Hun havde dækket op i ”den store stue”, hvor alle vægge var prydede med blå platter og alle vindueskarme var fyldt op med kaffekander i porcelæn fra alverdens stel. Gamle lamper i loftet og en meget varm og hyggelig atmosfære – lavt til loftet, naturligvis.

Maden var dejlig – 2 slags sild, frisk, velstegt fiskefilet, noget oksekød, også lokalt, behandlet på en særlig måde, ost, hjemmebagt brød og naturligvis drikke efter eget valg. Lige tilpas!

Kl. 14 ankom vores næste guide, og da vi knap nok var færdige med at spise, blev han sat ned med ”en kop øl”! – Så skulle vi rundt i Nyord, MEN - uden guide kunne man fare vild...

Denne lille by med knap 50 indbyggere havde nemlig udviklet sig sådan, at det næsten var blevet indviklet... I stedet for at gro udad, var husene lagt så tæt og nærmest på kryds og tværs indad – uden et tydeligt system – ”sådan havde vi aldrig set det før!”

Da vor guide præsenterede sig selv, fik vi samtidig en bid af øens historie:

William Ole Osmond Norup Houman – 2 dele sømand, 1 del landmand, 1 mor og familienavnet.

William og Osmond er sømændene – Ole er landmanden – Norup er mor og så familienavnet.

Disse navne og fordelingen er et eksempel på, hvordan byens befolkning havde klaret sig med hensyn til at skaffe sig føde og tag over hovedet gennem tiden, og det blev gjort helt klart for os gæster, at det ikke havde været det mest bekvemme sted at bo og leve.

Man var landmand med lodspligt til at føre skibe gennem de lokale meget smalle og ikke særlig dybe farvande (max. 7 m) året rundt, og denne traditionelle PLIGT stoppede først i 1879, hvor lodserne blev ansat af regeringen. I 1940 var der 3 lodser, i 1957 var der 1 og ingen i 1966.

Så vandrede vi til havnen langs ”kysten”. Her fik vi ”Rørets” historie, som sådan set også er havnens. Havnen blev bygget omkring 1900, og ”Røret” var den lille postbåd, der sejlede post og andet fra Stege. Møens Folkeblads redaktør var ryger og brugte ravrør, men tabte det i havnen, da man skulle give båden et navn – altså ”Ravrøret”, der efterhånden blev til ”Røret”.

På den bevarede skibsklokke står navnet ”Ravrøret” stadig.

Det gamle træskib blev i 1902 erstattet af et motorskib, der sejlede fra Nyord om morgenen med landbrugsvarer og vendte tilbage fra Stege med post og andre fornødenheder. Dette skib fik navnet ”Njord” – en nordisk havgud, men i 1909 blev folkemundenavnet ”Røret” genoplivet af Theodor Nielsen, der sejlede med ”Røret” helt til 1946 – derefter af Magnus Jansen, der sejlede det til 1967, hvor åbningen af Nyordbroen betød, at det ikke længere var nødvendigt med et skib.

Derefter blev det af lægefamilien Ann-Lis og Arne Andersen (Rørdoktoren) ombygget til en 2-mastet ketch og brugt til hyggesejlsads. I 2008 sank det i Christianhavns Kanal. Sørgeligt, ja – men takket være nogle aktive mennesker, Skibsbevaringsfonden og LAG-midlerne blev det hævet og restaureret fuldstændigt for 1,7 mio. kr.

D. 31. august 2011 vender ”Røret” hjem til Nyord fra Rødbyhavn Bådeværft, og ligger nu smukt og brugbart i havnen til glæde og nytte.

En lille sjov ting på vejen til havnen var en række på 3 el-master med tråde, der helt umotiveret og uden forbindelse til noget stod ved vejen. Det var en cado´ fra SEAS-NVE, der efter beboernes ønske havde ladet dem stå, efter at strømmen var jordlagt – ”for hvor skulle svalerne ellers sidde”!

Fra havnen gik det opad, så vi også kunne se de smalle gader. Vi skulle op til øens lille 8-kantede kirke, bygget i 1846 af arkitekt C. Glahn, liggende højt og smukt med sit lille spir - klokkestablen ved siden af. Over indgangen sidder Chr. d. VIII’s og Caroline Amalies monogrammer, og indenfor er der ikke bare 1, men 2 skibe – hver med en lokal historie og en tilknyttet tradition, bl.a. brugt til bryllupper.

Vi sluttede rundturen ved Williams butik ”Noorbo Handelen”, hvor man kunne købe hjemmelavet sennep, spiritus, cremer og meget mere.

Der var også mulighed for et kik i det lille lokalhistoriske museum, og til allersidst rundede William Ole Osmond Norup Houman af med et digt skrevet af Laurids Larsen:

Bukketjørn og buksbomhække.
Blanke ruders tvål.
Barket net og beget snekke,
rosenflor ved gavl.
Maling, olietøj og tjære.
Sømandstroskab, saltvandsære
har sit hjemsted bag din renhed.
Barneleg på tanggrå diger,
et af Verdens mindste riger,
ensomt, egent, fuldt af fred.

Efter dette, særdeles anderledes, tankevækkende og oplysningsrige besøg, måtte vi videre – tilbage over den smalle bro til Møn, hvor Fanefjord Kirke skulle være sidste stop inden hjemturen. Dagen var blevet lidt fremskreden, og der blev ringet besked om forsinkelse til Kurt Hansen, guide og medlem af menighedsrådet, så han kunne stå klar ved den store, smukke kirke, der ligger ensomt ud mod Fanefjord og Grønsund.

Hvorfor Kirken er så stor, er et spørgsmål, der trænger sig på, når man hører, at den blev påbegyndt i 1250, hvor kun ca. 300 voksne var faste indbyggere i sognet. Men en forklaring kunne være, at der på Møn ved den godt beskyttede Fanefjord foregik en livlig handel med Hansestæderne, og denne flittigt besøgte handelsplads betød naturligvis en stor mængde kirkegængere, som må være blevet ”ramt” af den billedrigdom, der ”fanger” ens blik, straks man træder ind i kirkerummet. Alle vægge er dekorerede med en farve- og motivkraft, der lader en mængde spørgsmål ”poppe op”!

Hvem – hvornår osv. - Vor guide forsøgte at give os kirkens historie så godt, det var muligt, dog drillet af akustikken, men her er et sammendrag:

De 8 korshvælv kom i 1300. De gjorde kirken mere brandsikker og malerierne kom til omkring år 1500. De er sengotiske og malet af Elmelundemesteren, som ikke er en enkelt kunstner, men et værksted, der også har udsmykket flere kirker – men Fanefjord kirke regnes for hovedværket.

Her vises hele det middelalderlige katolske verdensbillede.

I 1660 blev mod øst bygget et tresidet kor og i 1660'erne blev også det mest imponerende, nemlig kalkmalerierne, kalket over, og var det helt til 1929-31, hvor de først blev fremdraget og siden restaureret i 1932-34 så godt, det kunne lade sig gøre af konservator Egmont Lind. Der var nogle billeder, både på nordvæggen, sydvæggen og billedrester på pillerne, som det ikke lykkedes at redde, men det kunne kun betyde, at der havde været malet på alle kirkens vægge og piller fra gulv til de øverste hvælve.

I 2008-09 blev der igen foretaget en nødvendig restaurering (centralvarme m.m.) af konservator Peder Bøllingtoft, så de nu kan ses i al deres "pragt og væld", og de gør i hvert fald et stort indtryk og maner til stor eftertænkning.

Tiden løb, trætheden var ved at indfinde sig, men en kop kaffe, en øl eller vand ved bussen inden hjemturen kvikkede lidt op. Vi fik også talt med Kurt Hansen om "hans hjertebarn", og jeg var så heldig at få købt Annett Scavenius' bog om "Elmelundemesteren i Fanefjord Kirke". Her er alle billederne i kirken gengivet på fineste vis, fotograferet af Roberto Fortuna og beskrevet i detaljer af Annett Scavenius. Vandkunstens Forlag – Den kan anbefales.

Stor tak til arrangører og chauffører for en fantastisk sommerudflugt, der nu var nået til "vejs ende" – nemlig hjemturen, og i netop det øjeblik bussen startede, begyndte det at regne... dog ikke voldsomt, men det satte alle oplevelserne i perspektiv: Hvor er der mange forskellige steder og mennesker i vort lille land!

Vi kom godt hjem, noget senere end beregnet, men fyldt med interessante og uventede indtryk, og vi glæder os til, hvad næste års tur byder på - så på gensyn!